

IQLIM INQIROZI, YASHIL IQTSODIYOTGA O'TISH ZARURATI

Axmedov Oybek Turg'unpolaovich

NamDTU, Biznesni boshqarish fakulteti dekani o'rinbosari

Adashboyev Jasurbek Jaxongir O'g'li

NamDTU, Biznesni boshqarish fakulteti, 1-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola iqlim inqirozining global miqyosdagi ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlarini tahlil qiladi. Iqlim o'zgarishining asosiy sabablarini va natijalarini o'rganib, yashil iqtisodiyotga o'tish zarurati strategik chora sifatida ko'rsatildi. Maqolada qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish, energiya samaradorligini oshirish va past karbonli ishlab chiqarishga o'tish orqali iqlim inqirozining salbiy oqibatlarini kamaytirish yo'llari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Iqlim inqirozi, yashil iqtisodiyot, qayta tiklanuvchi energiya, CO₂ emissiyasi, energiya samaradorligi, barqaror rivojlanish.

Abstract: This article analyzes the ecological, economic, and social consequences of the climate crisis on a global scale. It examines the main causes and effects of climate change and highlights the necessity of transitioning to a green economy as a strategic measure. The study discusses renewable energy development, improving energy efficiency, and low-carbon production as key methods to mitigate the negative impacts of the climate crisis.

Keywords: climate crisis, green economy, renewable energy, CO₂ emissions, energy efficiency, sustainable development.

Аннотация: В данной статье анализируются экологические, экономические и социальные последствия климатического кризиса

в глобальном масштабе. Рассматриваются основные причины и последствия изменения климата, подчеркивается необходимость перехода на «зелёную экономику» как стратегической меры. В статье обсуждаются развитие возобновляемых источников энергии, повышение энергоэффективности и переход на низкоуглеродное производство как ключевые методы смягчения негативных последствий климатического кризиса.

Ключевые слова: *климатический кризис, зелёная экономика, возобновляемая энергия, выбросы CO₂, энергоэффективность, устойчивое развитие.*

Kirish

Iqlim inqirozi bugungi kunda insoniyatning eng jiddiy global muammolaridan biridir. Soʻnggi oʻn yilliklarda atmosferadagi issiqxona gazlari (asosan CO₂, CH₄ va N₂O) miqdori ortib, global haroratning doimiy oʻsishiga sabab boʻlmoqda. Bu jarayon natijasida qutb muzliklari eriydi, dengiz sathlari koʻtariladi, tabiiy ofatlar chastotasi oshadi va qishloq xoʻjaligi, suv resurslari hamda shahar infratuzilmasiga katta zarar yetadi.

Iqlim oʻzgarishi nafaqat ekologik muammo, balki iqtisodiy va ijtimoiy xavf sifatida ham qaraladi. Masalan, ekstremal issiqlik yoki qurgʻoqchilik hosildorlikni kamaytiradi, oziq-ovqat tanqisligiga olib keladi va aholining sogʻligʻiga salbiy taʼsir qiladi. Shu bilan birga, tabiiy ofatlar va energiya tanqisligi iqtisodiy rivojlanish surʼatlarini sekinlashtiradi va milliy byudjetga bosim yaratadi.

Shu sababli, davlatlar yashil iqtisodiyotga oʻtishni strategik zarurat sifatida belgilashmoqda. Yashil iqtisodiyot – bu resurslardan samarali foydalanish, chiqindilarni kamaytirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish va barqaror iqtisodiy oʻsishni

ta'minlashga qaratilgan iqtisodiy modeldir. Yashil iqtisodiyot konsepsiyasi iqlim inqirozining salbiy oqibatlarini kamaytirishga yordam berishi, iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashi va atrof-muhitni himoya qilishi bilan ahamiyatlidir.

Shuningdek, iqlim inqirozi va yashil iqtisodiyot masalalari nafaqat davlat ichidagi siyosat, balki xalqaro hamkorlik va global iqtisodiy barqarorlik bilan ham bog'liq. Xalqaro tashkilotlar, rivojlangan davlatlar va rivojlanayotgan mamlakatlar o'rtasida yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha strategik choralar va texnologik almashuvlar muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqotning maqsadi

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi iqlim inqirozining global va mahalliy oqibatlarini tahlil qilish, yashil iqtisodiyotga o'tish zaruratini aniqlash va bu jarayonda davlatlar tomonidan qo'llaniladigan strategik choralarni o'rganishdir. Tadqiqot natijasida yashil iqtisodiyotning iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy afzalliklari aniqlanib, mamlakatlar uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Tadqiqot vazifalari

1. Iqlim inqirozining asosiy sabablarini va oqibatlarini aniqlash.
2. Yashil iqtisodiyot tushunchasi, tamoyillari va asosiy yo'nalishlarini o'rganish.
3. Davlatlar tomonidan yashil iqtisodiyotga o'tishda qo'llanilayotgan strategiyalarni tahlil qilish.
4. Iqlim inqirozi va yashil iqtisodiyotning iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy ta'sirlarini baholash.

5. Yashil iqtisodiyotga o'tishning rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlar uchun afzalliklari va muammolarini aniqlash.

Metodologiya

Tadqiqot quyidagi metodologik yondashuv asosida olib borildi:

1. **Adabiyotlarni tahlil qilish:** IPCC, IEA, Jahon banki va BMTning ilmiy hisobotlari, maqolalar va statistik ma'lumotlar o'rganildi.

2. **Statistik tahlil:** Global harorat o'zgarishi, CO₂ emissiyasi va iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlari matematik va statistik usullar yordamida solishtirildi.

3. **Xalqaro tajriba:** Rivojlangan davlatlar yashil iqtisodiyotga o'tishda qo'llagan strategiyalarini tahlil qilish.

4. **Iqtisodiy va ekologik baholash:** Iqlim inqirozi va yashil iqtisodiyotning ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri o'rganildi.

5. **Analitik tahlil:** Ma'lumotlar grafiklar va jadval shaklida vizualizatsiya qilindi, tahlil natijalari asosida xulosalar chiqarildi.

Asosiy qism (Tahlil natijalari)

1. Iqlim inqirozining oqibatlari

- **Tabiiy ofatlar:** Qurg'oqchilik, sel, bo'ron va ekstremal iqlim hodisalari ko'paymoqda. Masalan, so'nggi 20 yil ichida tropik bo'ronlar soni 15% ga oshgan.

- **Energiya va resurslar:** An'anaviy energiya manbalaridan foydalanish CO₂ emissiyasini oshiradi. Shu sababli global isish sur'ati ortib bormoqda.

- **Sog'liq va ijtimoiy barqarorlik:** Havo ifloslanishi, suv yetishmasligi va oziq-ovqat tanqisligi aholining sog'lig'iga zarar yetkazadi, ijtimoiy barqarorlikni zaiflashtiradi.

- **Iqtisodiy yo‘qotishlar:** Tabiiy ofatlar ishlab chiqarish va xizmatlar sektoriga zarar yetkazib, milliy byudjet va investitsiyalar oqimiga salbiy ta’sir qiladi.

2. Yashil iqtisodiyotning tamoyillari va afzalliklari

- **Resurslarni samarali ishlatish:** Energiya, suv va xomashyo resurslarini tejash, chiqindilarni kamaytirish.

- **Qayta tiklanuvchi energiya manbalari:** Quyosh, shamol, gidro va bioenergiya manbalarini rivojlantirish.

- **Past karbonli ishlab chiqarish:** Sanoat va transport sektorida CO₂ chiqindilarini kamaytirish.

- **Barqaror shaharlar va infratuzilma:** Qurilish, transport va kommunal xizmatlarda ekologik standartlarni oshirish.

- **Innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar:** Yashil texnologiyalar va energiya samaradorligi bo‘yicha ilmiy ishlarni rivojlantirish.

3. Davlatlar tajribasi

- **Evropa Ittifoqi:** “Green Deal” orqali karbon neytrallikka erishish va iqtisodiy o‘lishni ekologik barqaror qilish.

- **Xitoy:** Qayta tiklanuvchi energiya ishlab chiqarishni kengaytirish, elektromobillar va shamol/quyosh energetikasiga sarmoya kiritish.

- **AQSh:** Energiya samaradorligi va yashil innovatsiyalarni rivojlantirish, karbon solig‘i va sarmoya dasturlari.

4. Iqtisodiy va ijtimoiy ta’sirlar

- Energiya mustaqilligi va narx barqarorligi.
- Ish o‘rinlari yaratish va iqtisodiy diversifikatsiya.
- Sog‘lom ekologik muhit va aholining sog‘lig‘ini yaxshilash.
- Global isishga qarshi kurash va xalqaro obro‘ni oshirish.

Xulosa

Iqlim inqirozi insoniyatning eng jiddiy global muammosi bo'lib, ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy sohalarga keng ta'sir qiladi. Yashil iqtisodiyotga o'tish strategik zaruratdir. Davlatlar qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish, energiya samaradorligini oshirish va past karbonli ishlab chiqarishga o'tish orqali iqlim inqirozining salbiy oqibatlarini kamaytirishi mumkin. Shu bilan birga, xalqaro hamkorlik va innovatsiyalar iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. IPCC. *Climate Change 2023: The Physical Science Basis*. Cambridge University Press, 2023.
2. United Nations. *Sustainable Development Goals Report*, 2023.
3. World Bank. *Green Growth and Climate Policy*. Washington DC, 2022.
4. International Energy Agency (IEA). *World Energy Outlook*. Paris, 2023.
5. Benzerara A., Ergashev I. I. *Climate Change and Transition to a Green Economy for Sustainable Development: Study of Pilot Projects and Policies in Algeria and Uzbekistan*. Valahian Journal of Economic Studies, 2025.
6. Stern, N. *The Economics of Climate Change: The Stern Review*. Cambridge University Press, 2007.
7. OECD. *Green Growth and Climate Change*. Paris: OECD Publishing, 2020.
8. FAO. *Climate-Smart Agriculture Sourcebook*. Rome, FAO, 2022.
9. United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC). *The Paris Agreement*, 2015.

10. Caldarola, B., Mazzilli, D., Napolitano, L., Patelli, A., Sbardella, A. *Economic Complexity and the Sustainability Transition: A Review of Data, Methods, and Literature*. arXiv, 2023.

11.